เอกสารสรุปย่อองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาทีมงานขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เพื่อการก้าวอย่างอย่างยั่งยืน ปี 2552

เทคนิคและแนวทาง การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารสรุปย่อองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาทีมงานขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เพื่อการก้าวย่างอย่างยั่งยืน ปี 2552

เทคนิคและแนวทางการจัดประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

(พิมพ์ครั้งที่ 2)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน รวมทั้งเป็นการร่วมมือกันในการดูแล ป้องกัน แก้ไขปัญหาของนักเรียน และพิจารณาให้ความช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนในชั้นเรียนให้ได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขในการเรียนรู้ เพราะการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ปกครองกับครูที่ปรึกษา และระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครองด้วยกัน จะช่วยให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารฉบับนี้จึงมุ่งให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีแนวทางและวิธีการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนที่ถูกต้อง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน แต่ขอเน้นย้ำว่าการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ไม่ใช่การเชิญผู้ปกครองมารับทราบนโยบายของโรงเรียนในวันเปิด-ปิดภาคเรียน ไม่ใช่การขอพบ

ผู้ปกครองเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองรับรู้ผลการพิพากษาความผิดหรือการมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนและไม่จำเป็นต้องจัดประชุมพร้อมกันทุกชั้นเรียน แต่มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การสร้างความร่วมมือเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในชั้นเรียน ทั้งที่เป็นนักเรียนของผู้ปกครองเอง และของผู้ปกครองท่านอื่น ด้วยความรู้สึกว่านักเรียนทุกคนในชั้นเรียนเป็นเสมือนลูกแท้ ๆ ของตนเอง

(คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1 เมษายน 2552

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
ความหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	1
แนวทางในการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	5
การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม	7
ข้อเสนอแนะในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	10
ตัวอย่างการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	13
เครือข่ายผู้ปกครอง	25
ภาคผนวก	31
กรณีตัวอย่างการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	33
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ	35
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน	37
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านสังคม	40
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ	42
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด	44

สารบัญ

	หน้า
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านสติปัญญา	46
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศ	48
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านการปรับตัว	50
กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม	52
คณะทำงาน	55

ความหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ความหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ความหมาย

การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีของครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้ปกครองในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปกครองเห็นพฤติกรรมของบุตรหลานทั้งในด้านบวกและด้านลบสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนที่เข้มแข็ง รู้จักการดูแลช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือบุตรหลานให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ควรจัดภาคเรียนละอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยใช้เวลาประมาณครั้งละ 1-3 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานและเป็นที่พึ่งที่ดีของบุตรหลาน

2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในเทคนิควิธีการเลี้ยงดูบุตรหลาน ในสังคมยุคปัจจุบัน

3. เพื่อให้ผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อบุตรหลาน มองเห็นถึงส่วนที่ดีของบุตรหลาน สำหรับส่วนที่บกพร่องก็ยินดีร่วมมือปรับปรุงแก้ไข

4. เพื่อให้ผู้ปกครองมีทักษะในการสื่อสารกับบุตรหลาน รู้จักรับฟังบุตรหลาน เพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันอบอุ่นของครอบครัว

5. เพื่อให้ผู้ปกครองยินดีร่วมมือกับโรงเรียนในการวางแนวทางในอนาคตของบุตรหลาน รวมทั้งร่วมมือร่วมใจกันสร้างเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็งเพื่อการดูแล

6. เพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองด้วยกันและระหว่างบ้านกับโรงเรียน

แนวทางในการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ก่อนการประชุม

เพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนครูที่ปรึกษาควรมีการเตรียมการต่าง ๆ ดังนี้

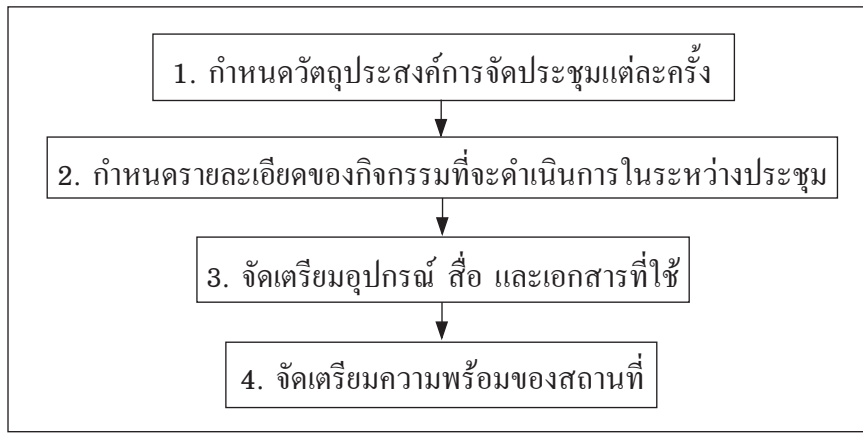

วิธีการจัดประชุม

การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนแต่ละครั้ง มีกิจกรรมที่เป็นกระบวนการ โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1. สร้างความคุ้นเคยระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง และระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง

2. บอกวัตถุประสงค์ของการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

3. พูดถึงภาพรวมของนักเรียนในด้านดี ความประทับใจทั้งด้านการเรียน ความประพฤติ ความมีน้ำใจ และอื่น ๆ

4. ดำเนินกิจกรรมที่โรงเรียนหรือที่ครูที่ปรึกษากำหนดเพื่อส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน

5. หากผู้ปกครองมีความพร้อมในการนำกิจกรรม ก็ให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้การประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

6. ประเมินผลการจัดกิจกรรม สรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม

การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม

การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุมมีประโยชน์หลายประการ

1. เป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการประชุมครั้งต่อไป

2. เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน

3. เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน และชุมชน

4. เป็นหลักฐานอ้างอิงในโอกาสต่าง ๆ

ตัวอย่างแบบบันทึกการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ชั้น.....ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....

ครั้งที่.....สถานที่ประชุม.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

1. จำนวนผู้ปกครองทั้งหมด.....คน มาประชุมจำนวน.....คน ไม่มาจำนวน.....คน จำนวนผู้ปกครองที่มาคิดเป็นร้อยละ.....

2. หัวข้อสำคัญของการประชุมได้แก่

.....

.....

.....

3. ข้อสรุปจากการประชุม

.....

.....

.....

4. บรรยากาศการประชุมและข้อสังเกต

4.1 ความร่วมมือในการเสนอความคิดเห็น

.....

.....

.....

4.2 การให้ข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์

.....

.....

.....

4.3 การให้การสนับสนุน

.....

.....

.....

4.3 อื่น ๆ

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จัดตามวันเวลาที่เห็นว่า เหมาะสม แต่ส่วนใหญ่นิยมจัดในวันประชุมผู้ปกครองของโรงเรียน ภายหลังจากที่ผู้ปกครองได้พบผู้บริหารโรงเรียนในห้องประชุมใหญ่แล้ว

2. จัดแสดงผลงานนักเรียนแต่ละระดับชั้นให้ผู้ปกครองชมในห้องประชุมใหญ่

3. จัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนในสถานที่ที่ผู้ปกครองลงทะเบียน

4. จัดกิจกรรมบริการผู้ปกครองฟรี เช่น การวัดสมรรถภาพทางกาย การตรวจวัดสายตา-ตรวจสุขภาพ การตรวจสอบความเครียด

ข้อเสนอแนะในการสื่อสาร

1. ครูที่ปรึกษาควรใช้ภาษาและท่าทางที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดประชุม

2. ใช้ภาษาเชิงบวก สร้างสรรค์ ด้วยบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร

3. สื่อสารให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาในการดูแล เอาใจใส่นักเรียนด้วยความรักความห่วงใย

4. สื่อสารให้ผู้ปกครองร่วมมือในการดูแลบุตรหลาน ด้วยการเป็นที่ปรึกษาของบุตรหลานได้ทุกเรื่อง และแม้ว่าบุตรหลานจะทำผิดก็ควรให้อภัย ให้โอกาสโดยใช้ความอ่อนโยนในการแก้ไขปัญหา

5. มีท่าทีให้เกียรติ เป็นมิตร และจริงใจกับผู้ปกครอง โดยระมัดระวังคำพูดที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกอับอาย บกพร่อง ถูกประจาน หรือรู้สึกต่อต้านครู ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ตัวอย่างการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ตัวอย่างการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ครั้งที่ 1 สานสัมพันธ์กัลยาณมิตร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองด้วยกัน

2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา

3. เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการดูแลบุตรหลาน

สื่อและอุปกรณ์

1. แบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียน/ในงาน
2. แบบประเมินการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

วิธีการดำเนินการ

1. จัดเก้าอี้นั่งเป็นรูปตัวยูหรือวงกลมโดยมีครูที่ปรึกษานั่งรวมอยู่ด้วย

2. ครูที่ปรึกษากล่าวต้อนรับผู้ปกครอง แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ และกติกาของการประชุม ซึ่งผู้ปกครองสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

3. ครูที่ปรึกษากล่าวถึงภาพรวมของนักเรียนด้านการเรียนด้านความประพฤติ บอกจุดเด่น (ด้านดี) หรือสิ่งที่ครูประทับใจนักเรียนห้องนี้

4. ครูที่ปรึกษาเชิญชวนให้ผู้ปกครองทุกคนแนะนำตนเองด้วยการบอกชื่อ-สกุล อาชีพ และบอกว่าเป็นผู้ปกครองของนักเรียนคนใด

5. ผู้ปกครองตอบแบบสอบถามหรือทำใบงานเกี่ยวกับข้อมูลบุตรหลานของตน ทั้งในส่วนที่เป็นจุดเด่น ความภาคภูมิใจ และจุดอ่อนที่เป็นความห่วงใยของผู้ปกครอง

6. ผู้ปกครองแต่ละท่านเล่าข้อดีของบุตรหลานและสิ่งที่กังวลเกี่ยวกับบุตรหลาน โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการซักถามหรือเชื่อมโยงให้ผู้ปกครองท่านอื่น ได้แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์

7. ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน สร้างความไว้วางใจและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

8. ครูที่ปรึกษาสรุปในแนวทางที่ว่า “การอยู่ร่วมกันในครอบครัวพ่อแม่ ผู้ปกครองยุคใหม่ ควรแสดงออกซึ่งความรัก ความใส่ใจในตัวบุตรหลานด้วยความรู้สึกที่ดี มองส่วนที่ดี ใช้คำพูดทางบวกที่เสริมสร้างกำลังใจ ส่วนที่บกพร่องของบุตรหลาน ควรตักเตือนและพูดคุยกันอย่างมีเหตุผล ไม่ควรใช้อารมณ์หรือคำพูดที่บั่นทอนจิตใจ ปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ไข ถ้าทุกคนตั้งใจ มีสติ สุขุม และพร้อมที่จะอยู่เคียงข้างบุตรหลาน”

9. สุ่มถามความรู้สึกของผู้ปกครอง 1-2 คน ว่ารู้สึกอย่างไร ได้ข้อคิดอะไรบ้าง

10. ครูที่ปรึกษากล่าวขอบคุณและชื่นชมผู้ปกครองทุกท่าน โดยขอความร่วมมือในการดูแลบุตรหลานในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น การมาโรงเรียนให้ตรงเวลา การแต่งกายที่ถูกระเบียบ ความรับผิดชอบในการเรียน และการสนับสนุนส่งเสริมความสามารถพิเศษต่าง ๆ

11. ให้ผู้ปกครองประเมินผลการประชุม

ครั้งที่ 2 ร่วมกันดูแล : รวมใจสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และรับทราบปัญหานักเรียนร่วมกัน
2. เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานักเรียนระหว่างบ้านกับโรงเรียน
3. เพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครอง

สื่อและอุปกรณ์

กระดาน ชอล์ก/ปากกาเขียนกระดาน กระดาษปรู๊ฟ ปากกาเมจิก เครื่องฉาย ฯลฯ (ตามความพร้อมของโรงเรียน)

วิธีการดำเนินการ

1. ครูที่ปรึกษากล่าวทักทายผู้ปกครองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม

2. ครูที่ปรึกษาสุ่มถามผู้ปกครอง 4-5 คน เกี่ยวกับนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน

3. ครูที่ปรึกษาบันทึกคำตอบของผู้ปกครองทั้งส่วนดีและส่วนที่เป็นปัญหาของนักเรียน

4. ครูที่ปรึกษาชี้ชวนให้ผู้ปกครองได้มองเห็นส่วนที่ดีของบุตรหลานและส่วนบกพร่องที่ควรแก้ไข

5. ครูที่ปรึกษานำเสนอปัญหาของนักเรียน 1 ปัญหา ให้ผู้ปกครองช่วยกันคิดว่าสาเหตุของปัญหาคืออะไร มีแนวทางแก้ไขอย่างไรบ้าง

6. ให้ผู้ปกครองช่วยกันนำเสนอปัญหาที่พบของบุตรหลานเพิ่มเติม โดยครูที่ปรึกษาเชิญชวนให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นในสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ และแนวทางแก้ไข (หรืออาจแบ่งผู้ปกครองเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 7-8 คน นำเสนอประเด็นปัญหาของบุตรหลานกลุ่มละ 1 ปัญหา แล้วหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอในที่ประชุม)

7. ครูที่ปรึกษาแจกเอกสารเกี่ยวกับคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ชี้แจงที่มาและบทบาทหน้าที่ให้ผู้ปกครองเข้าใจ ให้ผู้ปกครองอภิปรายซักถาม

8. ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการผู้ปกครองห้องเรียนในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ

9. ครูที่ปรึกษาเชิญประธานกล่าวความรู้สึกและขอบคุณผู้ปกครองทุกท่าน แล้วปิดการประชุม

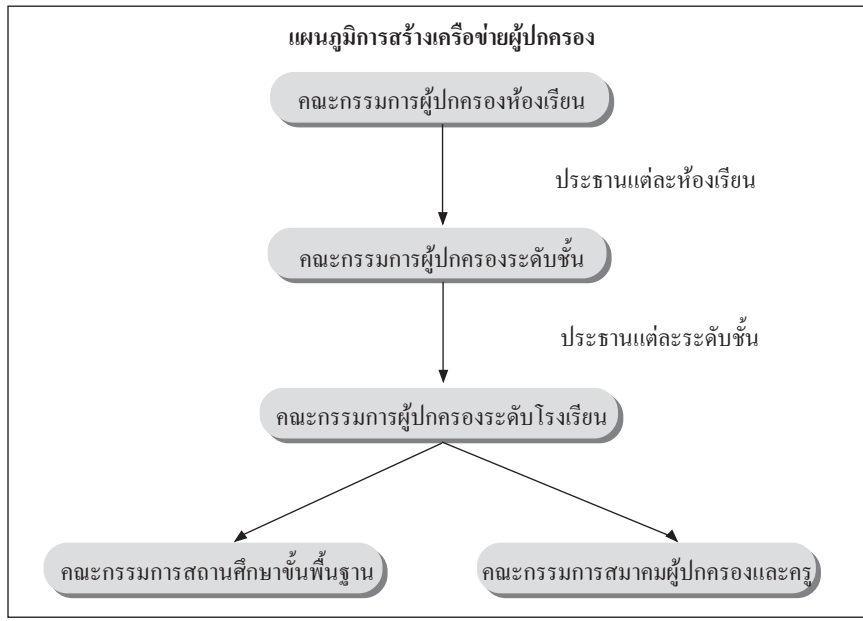

แนวการดำเนินกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน มีหลากหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถนำมาพิจารณาให้เหมาะสมกับสาระที่จะนำเสนอ สภาพความพร้อมของโรงเรียนและผู้ปกครอง ที่สำคัญคือ ควรให้ผู้ปกครอง

มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการมีกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองแล้วประธานกรรมการฯ ควรมีบทบาทนำในการดำเนินกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

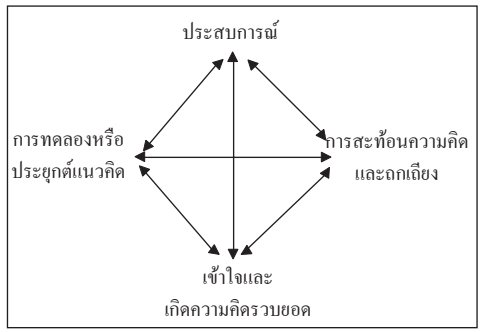

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ดังนั้น ในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูควรนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้ ดังตัวอย่างในหน้าถัดไป

ชื่อกิจกรรม ช่วยลูกรักฝ่าวิกฤต...สู่อนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักในสภาวะวิกฤตของวัยรุ่น และปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต

2. เพื่อให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้ถึงพัฒนาการของวัยรุ่น และแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสม

3. เพื่อให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็ก การสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน และทักษะการดำรงชีวิต

4. เพื่อให้ผู้ปกครองได้ร่วมกันวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวดำเนินกิจกรรม

องค์ประกอบ/กลุ่ม	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์
1. ประสบการณ์ (กลุ่มใหญ่)	- ครูชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองครั้งนี้ และนำผู้ปกครองสนทนาเกี่ยวกับสภาวะวิกฤตของชีวิตวัยรุ่นและสังคมจากประเด็นข่าวในสื่อสารมวลชนประกอบแผนภูมิโยงใยสภาวะวิกฤต : ปัจจัยเสี่ยงและการป้องกันแก้ไขปัญหา	- ข่าวจากสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ - แผนภูมิโยงใยสภาวะวิกฤต : ปัจจัยเสี่ยงและการป้องกันแก้ไขปัญหา - กระดาษบันทึกผลการประชุมกลุ่ม/ใบงาน

องค์ประกอบ/กลุ่ม	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์
2. อภิปรายสะท้อนความคิด/สร้างความรู้ร่วมกัน (กลุ่ม 3-4 คน)	- ผู้ปกครองอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงปัญหาวิกฤตวัยรุ่น กลุ่มละ 1 ปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนวทางการ ป้องกันและแก้ไข โดยอ้างอิงจากประสบการณ์ของแต่ละคน และศึกษาจากเอกสารเรื่อง “เมื่อลูกเป็นวัยรุ่น” และ “เพื่ออนาคตลูก : สรรค์สร้างความรักและความอบอุ่นในครอบครัว”	- เอกสารเรื่อง “เมื่อลูกเป็นวัยรุ่น” (ในแผ่น CD) - เอกสารเรื่อง “เพื่ออนาคตลูก : สรรค์สร้างความรักและความอบอุ่นในครอบครัว” (ในแผ่น CD)
3. นำเสนอความรู้/ความคิดรวบยอด (กลุ่มใหญ่)	- ผู้ปกครองนำผลงานกลุ่มติดให้สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ หมุนเวียนกันศึกษา และเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม - ครูสุ่มให้นำเสนอผลงาน 1-2 กลุ่ม - ครูนำอภิปรายเชื่อมโยงให้เห็นภาพรวมของพฤติกรรมวัยรุ่น พัฒนาการที่สำคัญ สิทธิเด็ก	- ป้ายประกาศ
4. ประยุกต์แนวคิด (กลุ่ม 5-6 คน และกลุ่มใหญ่)	- ผู้ปกครองสัมมนากลุ่มระดมความคิด กำหนดแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวม ทั้งด้านการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะการดำรงชีวิตการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิ การป้องกันและ	- แบบบันทึกแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

องค์ประกอบ/กลุ่ม	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์
	แก้ไขปัญหาวิกฤต - ผู้แทนกลุ่มนำเสนอผลงานต่อที่ประชุม - ครูและผู้ปกครองร่วมกันสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการประชุมครั้งนี้	

สรุปแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม

สภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมีหลากหลาย ส่งผลกระทบอย่างมากต่อวิถีการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล และก่อให้เกิดปัญหานานัปการ การเรียนรู้ ทำความเข้าใจต่อพัฒนาการต่าง ๆ ของวัยรุ่น ตลอดจนมูลเหตุของปัญหาหรือปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังก้าวพ้นจากความเป็นเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม รวมทั้งฮอร์โมนทางเพศ รูปร่างสรีระก็เปลี่ยนไป จิตใจก็ว้าวุ่น ความคิดก็แปลกไป อย่างไรก็ตาม **พัฒนาการของวัยรุ่นที่สมควรจะได้รับความเข้าใจและการสนับสนุนเป็นพิเศษ คือ การให้วัยรุ่นได้ค้นพบอัตลักษณ์ของตนเอง การเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต**

ให้เหมาะสมตามวัย การปกป้องคุ้มครองสิทธิและการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรได้ประสานความร่วมมือกันในรูป "เครือข่าย" เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติงานดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนฟันฝ่าวิกฤตทั้งมวลในลักษณะ "สหวิชาชีพ" "สหวิทยาการ"

การประเมินผล

1. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. จากผลงานกลุ่ม
3. จากแบบสรุปความคิดเห็นในการร่วมกิจกรรม

เครือข่ายผู้ปกครอง

เครือข่ายผู้ปกครอง

1. ความหมายและความสำคัญของเครือข่ายผู้ปกครอง

1.1 ความหมายของเครือข่าย

"เครือข่าย" (Network) หมายความว่า การเข้ามามีบทบาทในฐานะการสร้างความร่วมมือเป็นแนวร่วม และ/หรือการมีส่วนร่วม ซึ่งในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 9 (6) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งคำว่า "เครือข่าย" ได้ถูกมาใช้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อที่จะให้เกิดกลไกความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง

(1) เพื่อการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน

(2) เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียน

(3) เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และแนวคิดระหว่างผู้ปกครอง ครู และนักเรียนในโรงเรียน

(4) เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมความรู้ เสริมประสบการณ์ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณี และละเว้นอบายมุขทั้งปวงกับเพื่อส่งเสริมความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

(5) เพื่อให้มีการติดต่อสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

1.3 คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการระดับห้องเรียนมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ประกอบด้วย ประธาน, เลขานุการ, นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยการคัดเลือกจากคณะกรรมการระดับห้องเรียนของชั้นเรียนนั้น ๆ ระดับห้องเรียนละ 2 คน ผู้แทนของระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย ประธาน และเลขานุการของกรรมการระดับห้องเรียน

(2) คณะกรรมการระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย ประธาน, รองประธาน, เลขานุการ, นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยการคัดเลือกจากคณะกรรมการระดับห้องเรียนของชั้นเรียนนั้น ๆ ระดับห้องเรียนละ 2 คน ผู้แทนของระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย ประธาน และเลขานุการของกรรมการระดับห้องเรียน

(3) คณะกรรมการระดับโรงเรียนประกอบไปด้วยคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองทั้งสิ้นจำนวน 13 คน

(4) การได้มาซึ่งคณะกรรมการระดับโรงเรียน ได้มาโดยการคัดเลือกมาจากประธานและเลขานุการของแต่ละระดับชั้นเรียนทั้งหมดจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ประธาน, รองประธาน คนที่ 1, รองประธานคนที่ 2, เลขานุการ, ผู้ช่วยเลขานุการ, ประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์, นายทะเบียน, ปฏิคมและกรรมการที่เหลือเป็นกรรมการกลาง กรณีที่ผู้แทนของระดับใดได้รับการคัดเลือกเป็นประธานเครือข่ายผู้ปกครอง ให้เลือกผู้แทนของระดับนั้นขึ้นมาแทนตำแหน่งที่ว่างลง เพื่อให้ครบจำนวน 13 คน

1.4 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง

(1) ร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน โดยผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา

(2) ร่วมสร้างสายใยเชื่อมสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง

(3) สนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษา

(4) ให้ข้อคิดเห็น และเสนอแนะต่อสถานศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนและสถานศึกษา

(5) จัดการประชุมกรรมการและผู้ปกครองในห้องเรียนตามความเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

(6) จัดทำทำเนียบนักเรียนและผู้ปกครองโดยละเอียดและส่งมอบสำเนาให้เลขานุการกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองในระดับชั้นเรียนและระดับโรงเรียน

(7) กรรมการเครือข่ายและผู้ปกครองในระดับโรงเรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลและกิจกรรมของแต่ละระดับชั้นนำเสนอโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป

(8) ให้คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองระดับโรงเรียนจัดการประชุมใหญ่ คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองทุกระดับ ตามความเหมาะสมอย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี

ภาคผนวก

กรณีตัวอย่างการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- ☐ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านสังคม
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านสติปัญญา
- ☐ นักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศ
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านการปรับตัว
- ☐ นักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

เด็กชายเชิดศักดิ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นนักเรียนที่มีความสามารถด้านการร้องเพลงได้ไพเราะ ทั้งเพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล ซึ่งเชิดศักดิ์ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถดังกล่าวในกิจกรรมของโรงเรียนอยู่เสมอ รวมทั้งผลการใช้แบบสังเกต เพื่อประเมินพหุปัญญาและผลการวัดแววความสามารถพิเศษ

แนวทางการพัฒนา

1. สำรวจ/สังเกตความสามารถพิเศษของนักเรียนจากการแสดงความสามารถ และจากผลงานที่ผ่านมา

2. ส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนโดยแนะนำให้เข้าชุมนุมดนตรีและรับการฝึกเป็นพิเศษด้านการร้องเพลงจากผู้เชี่ยวชาญ

3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถพิเศษในโอกาสต่าง ๆ เช่น เข้าประกวดการร้องเพลง จัดเวทีให้แสดงความสามารถ เป็นผู้ช่วยครู

4. ติดตาม ประเมินผล และเสริมสร้างการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการพัฒนา

นักเรียนร้องเพลงได้ดี สามารถเป็นนักร้องอาชีพในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือเด็กมีความสามารถพิเศษ

1. ยอมรับและเข้าใจนักเรียน
2. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ
5. จัดประสบการณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
6. พาเข้ากลุ่ม ชมรมที่สนใจในลักษณะเดียวกัน
7. พานักเรียนพบผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
8. พานักเรียนเข้าประกวด แข่งขันตามโอกาสอันสมควร
9. แนะแนวอาชีพ

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน

วิรุฬ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาคเรียนที่ 1 มีพฤติกรรมในเรื่องหนีโรงเรียนเป็นประจำ บางครั้งมาถึงโรงเรียนแต่ไม่ยอมเข้าโรงเรียน ไปเล่นเกมตามร้านเกม หรือหลังโรงเรียนในเวลาหลังเลิกแถว มักทำการบ้านไม่เสร็จ ทำตัวสกปรกเลอะเทอะ รอคอยความช่วยเหลือ ไม่ยอมแก้ปัญหาด้วยตนเอง เงื่องหงอยเซื่องซึม ขาดความกระตือรือร้น มีเหตุแก้ตัวมากมายเมื่อทำงานไม่เสร็จทันเวลา หรือทำไม่ได้ ไม่ชอบอาสาทำงาน ลงมือทำงานช้ากว่าคนอื่นเสมอ โดยชอบอ้างเหตุผลต่าง ๆ เช่น ไม่มีปากกา ดินสอ เป็นต้น ชอบฝันกลางวัน เป็นเหตุให้ขาดสมาธิในการเรียนและการทำงาน ทำให้ผลการเรียนต่ำ

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. พูดคุย ซักถาม สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนหนีโรงเรียนและมีพฤติกรรมที่น่าห่วงใย

2. ติดต่อผู้ปกครองเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมและความร่วมมือในการช่วยเหลือแก้ไข โดยชี้แจงผู้ปกครองให้เข้าใจปัญหาของลูก ให้ทราบถึงระดับเชาวน์ปัญญาของลูกอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถเรียนได้ถ้าได้รับการสนับสนุน ให้กำลังใจผู้ปกครองไม่ลงโทษดุด่าเมื่อทำผิด ใช้การพูดคุยรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกของลูก ไม่เปรียบเทียบความสามารถของลูกกับผู้อื่น สื่อความรัก ความเข้าใจ ให้ความมั่นใจอบอุ่น มีปฏิสัมพันธ์ทางบวกกับลูกมากขึ้น

3. ศึกษาทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาท อาชีพ เวลาที่มีให้ครอบครัว ความคาดหวัง ความตั้งใจ ความรักของผู้ปกครองที่มีต่อลูกทุกคน

4. ให้นักเรียนระบายความรู้สึกนึกคิดต่อปัญหา การกระทำที่เกิดขึ้นในทุกประเด็น และให้ฝึกคิดวิเคราะห์ ถึงสาเหตุ ผลดี ผลเสีย

5. ให้นักเรียนกำหนดเป้าหมายในการทำงาน

6. ให้กำลังใจและความมั่นใจแก่นักเรียน ว่ามีความสามารถเรียนได้ถ้ามีความตั้งใจ ขยัน และพยายาม

7. ใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) เช่น ให้เรียนพิเศษร่วมกับเพื่อน ๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8. หาทางช่วยจัดกิจกรรมฝึกทักษะในสิ่งที่สนใจและชอบ

9. ตรวจสอบความบกพร่องทางสุขภาพ

10. ให้กำลังใจ ชมเชยเมื่อทำงานจนเสร็จตรงตามเวลา และแสดงการยอมรับงานที่ทำถูกต้อง ประณีต และเป็นระเบียบ

11. ครูร่วมกับนักเรียนจัดทำตารางซ่อมเสริมและปฏิบัติตามตารางซ่อมเสริม

12. ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ปกครองชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สารวัตรนักเรียน ตำรวจ

13. ครูมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน และตัวนักเรียน

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนไม่มีปัญหาการหนีเรียน เปลี่ยนพฤติกรรมหันมาตั้งใจเรียน ผลการเรียนดีขึ้น ทำงานได้คล่องแคล่วว่องไว มีระเบียบมากขึ้น ความเกียจคร้านลดลง ผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการปฏิบัติตามแนะนำ

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านสังคม

นายทรงพล นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มักไว้ผมยาว ใส่เครื่องประดับต่างหูข้างเดียว มีท่าทางไม่สุภาพ อวดดี ชอบโต้เถียงครู แสดงความไม่สนใจ ไม่ชอบทำตามคำสั่งของครูขณะสอน มักแสดงความวิตกกังวล หิวกระหายบ่อย ๆ ทำอะไรตามใจชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบวินัยอยู่เสมอต้องการถูกทำโทษเพราะรู้สึกว่าทำให้ตนเด่นขึ้น

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. ให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติเพื่อหาสาเหตุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน

2. ศึกษาข้อมูลเพื่อทราบสาเหตุของปัญหาจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมในครอบครัว

3. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง โดยชี้แจงให้เข้าใจปัญหาสาเหตุและให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ให้เข้าใจข้อดี ข้อเสียที่เกิดขึ้นกับบุตรของตน หลีกเลี่ยงการดุด่า เปลี่ยนวิธีการอบรมเลี้ยงดูให้เหมาะสมในเรื่องกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ช่วยดูแลการใช้จ่ายที่เหมาะสม ให้โอกาสทางเลือกแก่บุตรในการแสดงออกที่เหมาะสมกับเวลาและสถานที่

4. ให้คำชี้แนะนักเรียนให้เข้าใจเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย

5. ส่งเสริมให้ทำกิจกรรมที่มีคุณค่าเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ทำกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง

6. ฝึกให้หาข้อดี ความสามารถของตนเอง กระตุ้นส่งเสริมให้แสดงออกในทางสร้างสรรค์

7. ให้ความสนใจ ชมเชยเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในการกระทำความดี

8. มอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ ให้ความสำคัญโดยให้มีบทบาทในกิจกรรมของส่วนรวม

9. พยายามแยกนักเรียนออกจากเพื่อนซึ่งมีแนวโน้มที่นักเรียนอาจจะเลียนแบบได้

10. ครูมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

การทำผิดกฎระเบียบวินัย ข้อบังคับของโรงเรียน การแสดงท่าทางไม่สุภาพ อวดดี โต้เถียง ไม่เชื่อฟัง ฝ่าฝืนคำสั่ง ต่อต้าน ลดน้อยลง เกิดความรู้สึกรัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เกิดความร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือนักเรียนระหว่างครูกับผู้ปกครอง

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ

กล้วยไม้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อาศัยอยู่กับบิดามารดา เป็นลูกคนโต มีน้องชาย 1 คน น้องหญิง 1 คน เป็นเด็กเรียนดี พูดเก่ง มักพูดเสียงดัง ก้าวร้าว เอาแต่ใจตนเอง มีความคิดเห็นและการกระทำที่ขัดแย้ง กับมารดามาตลอด โดยมีความรู้สึกว่ามารดาเป็นคนไม่มีเหตุผล เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น ไม่ยืดหยุ่น ไม่เข้าใจลูก มารดามีความมุ่งมั่น ทุ่มเทในการทำงานเพื่อเก็บเงินส่งลูกให้เรียนสูง ๆ ในขณะที่กล้วยไม้ผู้เป็นลูกมีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ชอบความมีเหตุมีผล ยืนยันในสิ่งที่ตนคิด ขณะอยู่บ้านชอบขึ้นไปอยู่ชั้นบนของบ้าน (ข้างล่างเป็นร้านขายของชำ) เวลามีปัญหาไม่อยากบอกหรือปรึกษามารดา แต่อยากให้มารดาเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นของตน จากการบอกเล่าของกล้วยไม้ มารดาไม่เข้าใจความต้องการจะให้แต่เงินอย่างเดียว เอาแต่ทำงานไม่มีเวลาให้ลูก แม้แต่ภาคเรียนที่ผ่านมา กล้วยไม้สอบได้ที่ 1 มารดาน่าจะดีใจกับความสำเร็จของลูก แต่กลับทำเฉย ไม่รู้สึกดีใจ ขณะที่กล้วยไม้ต้องการคำชมและรางวัล ให้พาไปเลี้ยงฉลองเหมือนกับครอบครัวอื่น ๆ

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. หาสาเหตุเบื้องต้นและทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง

2. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเข้าใจตนเอง มองเห็นคุณค่าในตนเอง รู้จักเป้าหมายในชีวิต ข้อดี ข้อบกพร่อง ความสามารถของตนเอง และมีแรงจูงใจในการเรียน การพัฒนาตนเอง และนำศักยภาพของตนมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สร้างความตระหนัก ให้นักเรียนเข้าใจบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม เข้าใจบิดา มารดา บุคคลในครอบครัว การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถยอมรับและรู้จักเลือกรับสิ่งที่ดีของผู้อื่นมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้

4. ให้โอกาสนักเรียนสามารถปรับตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการฝึกทักษะ การปรับความคิด ความรู้สึก และการกระทำได้อย่างเหมาะสม สร้างสรรค์

5. ให้คำปรึกษาครอบครัว (Family counseling) เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่และบุคคลในครอบครัว โดยให้โอกาสแสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นโดยส่วนรวม เป็นการลดความขัดแย้งในครอบครัวลง

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนมีการพัฒนาปรับปรุงตนเองในทางที่ดีขึ้น โดยการยอมรับและเข้าใจตนเอง ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อมารดาและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว มีความร่าเริงแจ่มใส ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ได้เป็นอย่างดี

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด

พล เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีอาการเลื่อนลอย ง่วงเหงาหาวนอน ตาแดง น้ำตาไหลบ่อยๆ เวลาครูถามจะตื่นเต้น พุดอ้อแอ้ ผลการเรียนต่ำ สอบตกหลายวิชา ขาดเรียนบ่อย ผลการตรวจปัสสาวะพบว่ามีปัญหายาเสพติด

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. ศึกษาข้อมูลส่วนตัวเพิ่มเติมจากระเบียนสะสม พูดคุยกับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง

2. หากพบว่ามีปัญหามาจากครอบครัว ควรไปพบบิดามารดาพูดคุยเพื่อเข้าใจสภาพของครอบครัวที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของลูก

3. พูดคุยให้นักเรียนเข้าใจสภาวะของครอบครัวหากพบว่าครอบครัวของนักเรียนมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน

4. ให้ความสนใจ เอาใจใส่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

5. ประสานกับครูพยาบาลให้นำนักเรียนไปพบแพทย์เพื่อการบำบัดรักษา

6. ให้กำลังใจขณะนักเรียนแก้ไขปัญหาตนเอง

7. แนะนำและสนับสนุนให้นักเรียนได้เล่นกีฬาหรือเข้ากลุ่มกิจกรรมกับเพื่อน

8. ติดตามดูพฤติกรรมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น สนใจการเรียนมากขึ้น

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านสติปัญญา

ป๋อง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เดินไม่ค่อยถนัด จะเดินด้วยปลายเท้าทั้งสองข้างซึ่งชี้เข้าหากัน เขาไม่สามารถจับฉวยอะไรได้อย่างมั่นคง มีการเคลื่อนไหวน้อยมาก ค่อนข้างช้า มักนั่งเฉย ไม่เล่นกับเพื่อนหรือตอบสนองต่อวัตถุใกล้ตัว ชอบนั่งฟังคนอื่นพูดคุยค่อนข้างเป็นคนเงียบ เก็บความรู้สึก ไม่ค่อยแสดงอารมณ์ให้เห็น อารมณ์ที่แสดงออกมักเป็นอารมณ์ดีใจ แสดงออกทางสีหน้า ปรบมือ ทำเสียงอีออ ไม่กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้า จะพูดเฉพาะกับคนที่สนิทเท่านั้น ชอบแอบมองคนที่เขาไม่สนิทด้วย เวลาใครพยายามสบตามักเมินหน้าหนี แต่ไม่กลัวการสบตากับคนที่สนิทคุ้นเคย ถ้าเขาไม่อยากคุยกับใคร เขาจะไม่มองหน้าคนนั้นเลย พูดไม่ชัด พูดประโยคยาว ๆ ไม่ค่อยรู้เรื่อง พูดประโยคสั้น ๆ เน้นพยางค์สุดท้าย เวลาเรียนฟังครูรู้เรื่อง เข้าใจ โต้ตอบได้บ้าง พยักหน้าเป็นแชิงถามตอบอยู่เสมอ สมาธิสั้น ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ทำงานที่ใช้ความละเอียดไม่ค่อยได้ ต้องกระตุ้นให้ปฏิบัติตาม ฟังทุกอย่างเข้าใจ แต่ไม่ค่อยโต้ตอบ

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. เมื่อครูสังเกตพบ คิดว่านักเรียนมีปัญหา จึงพูดคุยกับผู้ปกครองเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงสาเหตุและปัญหาที่แท้จริงของนักเรียน

2. เมื่อศึกษาข้อมูลแล้วจึงพบปัญหาของนักเรียนเกินความสามารถที่ครูจะช่วยเหลือได้ จึงส่งต่อให้ครูแนะแนวทำการศึกษา หรืออาจส่งต่อผู้เชี่ยวชาญทำการช่วยเหลือต่อไป

3. มีการติดตามผลการช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนได้รับการส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยเหลือแก้ไข มีการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกค่อนข้างชัดเจน เช่น มีสมาธิมากขึ้น กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้ามากขึ้น

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศ

กันยา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อาศัยอยู่กับยาย ซึ่งเป็นร้านขายของชำในตลาด เป็นหลานคนเดียวที่ยายเลี้ยงดูมาตั้งแต่อายุ 10 ปี บิดาเสียชีวิต มารดามีสามีใหม่อยู่ต่างจังหวัด และไม่เคยติดต่อกับกันยาอีกเลย กันยาจึงอยู่เพียงลำพังกับยาย 2 คน กันยาเป็นเด็กเรียนดี มีนิสัยร่าเริงแจ่มใส รูปร่างขาวท้วม สูง 165 ซม. เธอมักช่วยเหลือยายขายของชำในตลาด มีเพื่อนสนิท 3 คน และเพื่อน ๆ ในห้องทุกคนรักและเป็นกันเองกับเธอ

วันหนึ่ง เธอขออนุญาตยายไปทำรายงานวิชาสัมคมศึกษาที่บ้านของเพื่อนต่างหมู่บ้าน จนกระทั่งเวลาเย็น เพื่อนเจ้าของบ้านได้ออกไปหาซื้อกับข้าวเพื่อจะได้รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน โดยปล่อยให้เธอทำงานตามลำพัง ขณะนั้นเอง พี่ชายของเพื่อนซึ่งกลับมาจากงานเลี้ยงแต่งงานในหมู่บ้าน มีอาการมึนเมา เมื่อเข้ามาในบ้านเห็นเธออยู่เพียงลำพัง จึงตรงเข้าปลุกปล้ำและฉุดลากเธอเข้าไปในห้องนอนของเขา เธอต่อสู้ดิ้นรนและร้องขอความช่วยเหลือ แต่เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในสวนห่างไกลจากเพื่อนบ้านใกล้เคียง จึงไม่มีใครได้ยินเสียงร้องของเธอ ในที่สุดก็ไม่สามารถดิ้นรนให้หลุดพ้นจากการบังคับข่มขืนจากพี่ชายของเพื่อน เขาข่มขู่ไม่ให้เธอบอกใครและต้องไปหาเขาทุกครั้งที่เขาต้องการมิฉะนั้นจะนำเรื่องไปเปิดเผยให้คนอื่นทราบ ภายหลังเหตุการณ์ผ่านไป 1 เดือน เธอมีอาการซึมเศร้า เหม่อลอย แยกตัวออกจากเพื่อน ๆ จนยายสงสัยในพฤติกรรม จึงได้พูดคุยกับเธอ ที่สุดเธอได้ยอมบอกเล่าเรื่องทั้งหมดให้ยายฟัง จากนั้นยายได้เข้าพบผู้อำนวยการของโรงเรียนเพื่อขอความช่วยเหลือ

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. หาข้อมูล เหตุการณ์ เรื่องราว โดยพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัว ไม่คาดคั้น เพื่อให้นักเรียนผ่อนคลายและไว้วางใจ วางตัวเป็นกลาง

โดยบอกว่าครูเห็นใจอยากช่วยเหลือนักเรียนและไม่คิดจะตำหนิผู้ปกครอง แต่เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียนเอง

2. พาไปพบแพทย์เพื่อตรวจร่างกายและป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพอื่น ๆ

3. หากิจกรรมที่สร้างความรู้สึกรัก เห็นคุณค่าในตนเองให้กับนักเรียน

4. พูดคุยกับกลุ่มเพื่อน ให้การยอมรับและช่วยเหลือให้นักเรียนไม่เหงา

5. พูดคุยกับผู้ปกครองในลักษณะเป็นการช่วยเหลือในปัญหาที่มีอยู่เพื่อให้นักเรียนได้เรียนหนังสือต่อ ให้กำลังใจมั่นใจในศักยภาพของผู้ปกครองที่จะให้ความรู้ ความปรารถนาดีต่อนักเรียน และยกย่องชมเชยในการเรียนการทำงานของนักเรียน

6. ศึกษาทำความเข้าใจกฎหมายและขอความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

7. ติดตามผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนมีความรู้สึกต่อตนเองดีขึ้น สามารถพูดคุยกับผู้ปกครองและเพื่อน ๆ มีกิจกรรมกับเพื่อนมากขึ้น ผู้ปกครองให้ความรัก ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกที่ดีให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดีขึ้น

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านการปรับตัว

ธีรพงษ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นนักเรียนที่ขยัน มานะอดทน มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ผลการเรียนที่ผ่านมาได้เกรดเฉลี่ย 4 เกือบทุกภาคเรียน

มารดาเป็นแม่บ้าน บิดาเป็นข้าราชการบำนาญ ได้ถึงแก่กรรมเมื่อธีรพงษ์เรียนอยู่ชั้น ม.4 และพี่ชายเรียนอยู่ระดับอุดมศึกษา ภายหลังบิดาถึงแก่กรรม ธีรพงษ์ก็เคว้งคว้าง อาจารย์หลายท่านบ่นถึงความเห็นแก่ตัวและไม่ค่อยสนใจผู้อื่นของธีรพงษ์

แนวทางการช่วยเหลือแก้ไข

1. หาสาเหตุของปัญหาโดยการสังเกตพฤติกรรมและศึกษาประวัติจากระเบียนสะสม

2. สร้างความตระหนักแก่นักเรียนในศักยภาพและความสามารถของตนจากการพูดคุยกับนักเรียน

3. กระตุ้นส่งเสริมให้นำศักยภาพและความสามารถมาใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เช่น แนะนำการเรียนหรือสอนหนังสือในวิชาที่รุ่นน้องไม่เข้าใจ

4. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ ความสามารถ โดยสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้คิด ศึกษา สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการกลุ่ม และส่งเข้าแข่งขันทักษะทางวิชาการ

5. ให้นักเรียนตั้งเป้าหมาย วางแผนชีวิตและอาชีพ โดยให้ศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเองและนำมาปรึกษากับครู

6. ช่วยเหลือปัญหาด้านเศรษฐกิจด้วยการให้ทุนการศึกษา

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนเป็นที่รักและเข้าใจของครู เพื่อน ๆ น้อง ๆ และสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

กรณีตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม

แอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นลูกคนที่ 5 ในจำนวน 9 คน บิดามีอาชีพเป็นแพทย์แผนโบราณ มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ขัดสน มารดาชอบเล่นการพนัน บางครั้งเล่นเสียจนทำให้ครอบครัวเดือดร้อน จนถูกบังคับไม่ให้เล่นอีก จึงเล่นการพนันกับลูก ๆ ที่บ้าน ทำให้ลูก ๆ ทะเลาะกันบ่อย ๆ เพราะเรื่องติดเงินเล่นการพนัน

ตอนอายุประมาณ 12 ปี แอนขาดเงินเพราะเล่นการพนันมาก จึงเริ่มขโมยเงินโดยแอบหยิบเงินจำนวนเล็กน้อยจากกระเป๋ากางเกงพี่ชาย แล้วต่อมาเริ่มหยิบเงินของพ่อแม่บ้างของพี่ ๆ คนอื่น ๆ บ้าง และของน้องบ้าง ทุกครั้งที่ขโมยจะรู้สึกตื่นเต้นมาก แม้จะหยิบเงินไปเพียงไม่กี่บาทก็ตาม จนกลายเป็นนิสัยติดตัวชอบขโมยเงินและสิ่งของของผู้อื่นโดยไม่จำเป็น จนถูกจับได้หลายสิบครั้ง และเมื่อถูกจับได้มักพูดบิดเบือนไม่ยอมรับ จะยอมรับหากถูกจับได้คาหนังคาเขาและชดใช้ทุกอย่าง แอนมีอาการกระวนกระวายต้องขโมยมากขึ้นในระยะ 2 ปีหลัง ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่เดือดร้อนเงินทองเลย

แนวทางช่วยเหลือแก้ไข

1. ศึกษาหาข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องในครอบครัว เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา

2. ให้คำปรึกษาเบื้องต้น พบว่านักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ จึงส่งต่อไปครูแนะแนวช่วยเหลือแก้ไขต่อไป

3. ติดตามผลการช่วยเหลือของครูแนะแนวเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ผลการช่วยเหลือแก้ไข

นักเรียนได้รับการส่งต่อให้ครูแนะแนวช่วยเหลือปัญหาได้รับการคลี่คลายในระดับน่าพอใจ

เทคนิควิธีการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีหลากหลายเทคนิควิธีการด้วยกัน ทั้งนี้ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อจะนำไปสู่การทำให้นักเรียน

1. เข้าใจตนเอง
2. เข้าใจบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม
3. เข้าใจสาเหตุของปัญหา
4. สามารถปรับตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

แหล่งความรู้เพิ่มเติม

1. คู่มือครูสำหรับช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพจิต ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
2. คู่มือดูแลสุขภาพจิตเด็กวัยเรียนสำหรับครู ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

3. เอกสารชุดแนะแนวชุด กลไกสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ เอาใจใส่ใกล้ชิดปัญหาศิษย์จะคลี่คลายของศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

4. เอกสารแนะแนวชิด กลวิธีสู่การเป็นผู้ให้คำปรึกษา จำนวน 4 ฉบับ ของศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

คณะทำงาน

ที่ปรึกษา

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายวินัย รอดจ่าย	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ	ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้
นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
ว่าที่ ร.ต.ประสงค์ สังขะไชย	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สพท.ภูเก็ต
นางสาวยุพา จันทร์มิตรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านการแนะแนว

คณะบรรณาธิการ

นางธนิมา เจริญสุข	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการแนะแนว
นางสาววิไลวรรณ ใจแก้ว	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางกรแก้ว ถนอมกลาง	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวประนอม มณีวงษ์	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวจีระวรรณ ปักกัดตัง	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวสร้อย ทรัพย์ประสม	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางสาวชุลีกร โชติดี	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว

เลขานุการคณะทำงาน

นายสันติสุข สันติศาสนสุข	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นายชาคริต ภวังคนันท์	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว
นางเกษศิรินทร์ สุวรรณสุนทร	กลุ่มพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว

ชีวิตคนเป็นครูอยู่เพื่อศิษย์
อยู่เพื่อสร้างชีวิตคนรุ่นหลัง
อยู่เพื่องานคุณธรรมนำพลัง
อยู่เพื่อเพิ่มเติมหวังให้แผ่นดิน

ถ้าครูทิ้งหน้าที่หนีการสอน
โลกจะยิ่งรุ่มร้อนไม่รู้สิ้น
สังคมหมดเมตตาช่างชาชิน
มนุษย์ย่อมแหว่งวิ่นไร้วิญญาน

.....สันติสุข สันติศาสนสุข ■